

Bokrecension | Susanna Neander

En liten nyckelknippa till stora dörrar

Susanne Wigorts Yngvesson: *Att tolka psalm* (2025). Stockholm: Verbum.

Susanne Wigorts Yngvesson, professor i etik vid Enskilda Högskolan Stockholm, psalmförfattare och ordförande i Anders Frostensons stiftelse Psalm och sång, har skrivit en guide för psalmtolkning: *Att tolka psalm*. Syftet med boken är att ge nycklar för tolkning av psalm, nycklar som kan användas av såväl den lärde som av den utan fördjupade kunskaper i musik eller teologi, för enskild fördjupning eller tillsammans med andra. Boken kommer ut i en tid där det inom Svenska kyrkan pågår en psalmboksrevision och kan läsas som en kommentar till detta skeende, eller som ett reflekterande bidrag till det urval som pågår av såväl befintligt som föreslaget material.

Wigorts Yngvesson inleder med att kort beskriva hur den svenska psalmboken reviderats tre gånger sedan den första officiella utgåvan 1695; 1819, 1937 och den nu gällande 1986. Gemensamt präglas utgåvorna av en "balans mellan mångfald och enhet, tradition och förnyelse samt gränsdragningar för den kristna läran". Vad som tydligt skiljer sig mellan Jesper Swedbergs psalmbokskommitté på slutet av 1600-talet och dagens revisionsarbete är förskjutningen mellan det då enväldiga och det nu demokratiska. Utifrån en allmän inbjudan 2021 har drygt 9300 psalmer via fyra urvalsgrupper kokats ned till 233 stycken, vilka nu är ute på remiss i ett antal församlingar. Härtill finns möjlighet att för alla och envar att lyssna till, provsjunga och kommentera fortlöpande. 2019 gav Susanne Wigorts Yngvesson ut *All din nåd är öppen famn: Psalmernas sjungna teologier* (Verbum). I boken presenteras en guide för tolkning av psalm utifrån den hermeneutiska cirkeln, en tolkningsprocess där helhet och delar förstås genom att relateras till varandra. Kortfattat utgår tolkningen i föreliggande bok från tre huvudfrågor till den aktuella psalmen: Vad står det i texten och vad händer i mötet med melodin?; Vad öppnar psalmen för associationer?; Hur relaterar psalmen och associationerna till kunskaper? Frågorna speglar vad Anders Frostenson och Per Olof Nisser kallar psalmernas identifikationspotential genom dess

användbarhet i gudstjänstens sammanhang, representation av olika fromhetstraditioner och åldrar, belysande av ekumeniska perspektiv och följsamhet till Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

I *Att tolka psalm* används guiden mot bakgrund av den enkätstudie om i Svenska kyrkan anställdas relationen till, syn på och tolkning av psalmer som Wigorts Yngvesson genomförde 2023-24. Hon förtydligar att studiens omfattning och genomförande inte föranleder säkra slutsatser, men kan med sina dryga tusen deltagare användas som underlag för att strukturera resonemang och för att ställa frågor för vidare forskning. Enkätens resultat berättar något om psalmens roll och betydelse och utforskar bland annat psalmens funktion, teologi och relation till samhället. Här framkommer en uppfattning att psalmer i hög grad ska bidra till en fördjupad gudstjänstupplevelse, fördjupa gudstjänstens tema och bidra till liturgin samt beröra känslomässigt, spegla deltagarnas livssituation och vara lätta att sjunga tillsammans. Vidare ska psalmer vara själavårdande, lovsjungande, undervisande och bekännande och uttrycka en kärleksfull Gud, Jesu uppståndelse och förlåtelsens möjlighet. Till varje enkätfråga och de teman av psalmens roll och betydelse, tar Susanne Wigorts Yngvesson sin guide i bruk och gör en psalmtolkning för varje tema. Så fördjupas förståelsen av såväl 'Vår Gud är oss en väldig borg' (sv ps 237) som 'Mina döda timmar' (sv ps 521). Guiden vägleder till ökad förståelse av varför 'Min frälsare lever' (sv ps 313) är mångas favorit och lyfter frågetecknen kring om 'Ingen hinner fram' (sv ps 265) verkligen måste ansas bort i en kommande psalmbok. Det ska påpekas att enkätens resultat inte används som riktlinjer för de tolkningsnycklar som anges, men viktas mot vilka frågor som de ger upphov till. Wigorts Yngvesson kommenterar att enkäten röjer ett visst antropocentrisk intresse genom att psalmer som tar det egna jagets unika liv i anspråk och som hellre pekar på Guds eller Jesus relation till människan värderas positivt medan psalmer om Guds allvetande och den yttersta tiden, existensens gräns, oftare rankas "helt oviktiga". Boken blir på samma gång en termometer av samtidens syn på Gud, människan och tiden och ett redskap som kan ställa kritiska frågor till om det är en hållbar temperatur över tid. För lika intressant som det är att få syn på vilka psalmer som hör till de mest älskade och vad de säger om Gud och människan, är det att utforska vad som anses stå utanför såväl vår tid som vår tro. Några aspekter som lyfts fram i dessa psalmers funktion och teologi är motståndet till att ge utrymme för synd, ondska och den yttersta tiden. Det skulle vara intressant att se en fortsättning på dessa delar av enkäten, särskilt i relation till hur Susanne Wigorts Yngvesson benämner ansvar gentemot tradition och lära. Här får vi minnas att psalmen, där musik och teologi möts i vad som beskrivits som det kärll som bär

Ordet in i människors hjärtan, är formativ; i den enskilda människans liv och i hennes gemensamma. Att fördjupat utforska motståndet till, eller kanske spänningsförhållandet mellan, människans fäste i det förgängliga respektive eviga och spänningsförhållandet mellan Guds nåd och människans ansvar, tycks mig som läsare lockande. Kanske mer än så; måste inte frågan bearbetas för att på fastare mark forma ett dokument, hur det än må se ut i tryckt och/eller digital form, som uttrycker Svenska kyrkans bekännelse, tro och lära?

Härtill kommenterar Susanne Wigorts Yngvesson relationen mellan det bestående och det tillfälliga. Hon öppnar upp för möjligheten att till en befäst del ha tillfälliga gäster. Med tanke på vår uppfattning om att tidens eskalerar kan det tyckas "i tiden". Johan Olof Wallin ska redan vid invigningstalet till 1819 års psalmbok, vars smeknamn ju är "den wallinska", sagt att en gång "blir ock denna bok gammal". Samtidigt lyfts funderingar kring vad som sker när det tillfälliga tar över och inte hinner bearbetas. Till just detta är den hermeneutiska cirkeln och guidens specifika frågor en hjälp eftersom den bjuder in till att se bortom dagens humör och det ouppmärksamma. Guiden hjälper också att tränga igenom förut stängda dörrar: Vad en i särskilt känsloläge, okunnighet eller hast har ratat kan med år och erfarenhet innebära både tröst och ledning, vilket ett koncentrerat psalmtolkande hjälper till med. Bokens användbarhet är stor, särskilt i relation till den öppna inbjudan som föreligger i Svenska kyrkans församlingar att provsjunga och respondera på de förslag som ligger ute. Susanne Wigorts Yngvessons guide ger genom sina nycklar möjlighet till en djupare tolkning genom att förståelsen öppnar upp för tidigare stängda dörrar. Den kan med fördel användas i de remissförsamlingar som nu har särskilda uppdrag i den pågående processen av en psalmboksrevision. Den kan också användas som redskap för andlig fördjupning i församlingar och för den enskilde. Boken tar med sina 88 sidor inte lång tid att läsa igenom, och bidrar med redskap till att på nytt upptäcka psalmer – faktiskt hädanefter. Susanne Wigorts Yngvesson utlovar också en kommande bok, då med fokus på historien. Kan man få hoppas på något fördjupade teologiska resonemang, särskilt som reflektionerna och frågorna redan formulerats i denna lilla, men ack så viktiga bok?